

**Podmienky súladu projektu s princípmi desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie¹
v prípade prístupu k pitnej vode a kanalizačnej infraštruktúre**

Jedným zo špecifických cieľov **operačného programu Ľudské zdroje** (ďalej len „OP ĽZ“) je zvýšiť počet rómskych domácností, ktorým sa zlepšili podmienky bývania, čoho neoddeliteľnou súčasťou je aj **prístup k pitnej vode a ku kanalizačnej infraštruktúre**. Prostredníctvom ich zabezpečenia sa zlepši kvalita bývania a hygieny obyvateľov v marginalizovaných rómskych komunitách (ďalej len „MRK“). Týmto sa vytvoria podmienky a príležitosti pre plnohodnotnú participáciu MRK na živote spoločnosti a tým aj uplatnenie sa na trhu práce.

Prístup k pitnej vode je **základným ľudským právom**. Valné zhromaždenie OSN² (2010) prijalo uznesenie uznávajúce prístup k čistej vode a sanitácii ako ľudské právo a vyzýva štáty aby poskytli finančné prostriedky a „vynaložili všetko úsilie na zaistenie dostupnej, zdravotne bezpečnej, čistej a cenovo prístupnej pitnej vody a sanitácie **pre všetkých**“. Obsahuje aj ustanovenie o **nediskriminácii**, ktoré hovorí že „spravodlivý prístup k vode, dostatočný z hľadiska množstva i kvality, sa musí zabezpečiť pre všetkých členov spoločnosti, najmä však pre tých, ktorí sú znevýhodnení, alebo pre **sociálne slabšie skupiny alebo jednotlivcov**“³.

V súlade s **Európskou občianskou iniciatívou**⁴ "voda a hygiena sú ľudským právom! Voda je verejný majetok, nie je tovar!"

Nedostatočný prístup k bezpečným, vhodným a cenovo dostupným sanitárnym a hygienickým zariadeniam má ničivý vplyv na zdravie, dôstojnosť a prosperitu veľkej časti svetovej populácie. **Právo na vodu a prístup k hygienickým zariadeniam je preto uznané na úrovni OSN ako i EÚ** a hovoria o ňom viaceré medzinárodné dokumenty, ku ktorých plneniu sa Slovenská republika zaviazala.

V **Aktualizovaných akčných plánoch stratégie Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020 na roky 2019 – 2020**⁵, je pre oblasť zdravia stanovený globálny cieľ „*Znížiť rozdiely v zdravotnom stave medzi MRK a väčšinou populáciou zlepšením prístupu ku kvalitnej zdravotnej starostlivosti a k ochrane a podpore dobrého zdravia a prevencii chorôb*“ s čiastkovým cieľom vzťahujúcim sa k téme prístupu k pitnej vode „*Zabezpečiť prístup MRK k zdravotne bezchybnej pitnej vode*“.

V štúdií autorov Škoblu, Filčáka, Dokupilovej⁶ sa uvádza, že „*Okrem toho, že absencia kanalizačnej a vodovodnej infraštruktúry vedie ku stigmatizácii jednotlivcov, ktorých sa dotýka a môže byť zdrojom prehĺbenia ich sociálneho vylúčenia, často sa zabúda na skutočnosť, že nedostatočný prístup ku kanalizačnej a vodovodnej infraštruktúre v rómskych osídleniach v skutočnosti predstavuje vážny štrukturálny problém, ktorý môže byť zdrojom environmentálneho a zdravotného ohrozenia miestnej populácie.*“

Vzhľadom na to, že prístup k pitnej vode a kanalizačnej sieti chýba v niektorých prípadoch aj v častiach obcí s nerómskou populáciou, je umožnené popri investíciách pre MRK podporiť čiastočne aj investície v častiach obce, ktoré neobýva MRK, čo môže napomôcť k zmierneniu segregácie MRK a k lepšiemu vzájomnému spolužitiu majority a minority.

¹ ÚSVRK, Metodický výklad pre efektívne uplatňovanie princípov desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie dostupný na (<http://www.minv.sk/?metodicke-dokumenty-1>)

² UNECE, dostupné na: (http://www.unece.org/press/pr2010/10env_p24e.html)

³ Úrad pre verejné zdravotníctvo, dostupné na: (http://www.uvzsr.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=978:udske-pravo-na-pristup-k-nistej-vode-a-sanitacii&catid=86:pitna-voda&Itemid=92)

⁴ Dostupné na: (<http://www.right2water.eu/>)

⁵ ÚSVRK, <https://www.minv.sk/?strategia-pre-integraciu-romov-do-roku-2020>

⁶ Dostupné na: (http://www.prog.sav.sk/sites/default/files/2020-07/Pristup_ku_infrastrukture_policy_brief.pdf)

V súlade s **Metodickým výkladom**⁷ pre efektívne uplatňovanie princípov desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie (Február 2018) „**princípy desegregácie, destigmatizácie a degetoizácie sú prepojené pojmy**, ktoré sa navzájom aj posilňujú.“ Pri vyhodnotení kritéria splnenia princípov 3D budú akceptovateľné len projekty, ktoré výrazne znížia sociálnu vylúčenosť MRK aspoň v jednej z uvedených troch oblastí, a zároveň nezhoršujú sociálnu situáciu v ostatných oblastiach. V praxi to znamená, že žiadateľ musí popísať, že zámer výrazne zlepši sociálnu situáciu minimálne v jednej z troch oblastí a zároveň vykázať nezhoršenie situácie v ostatných.

Priama súvislosť princípov desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie vytvára štruktúru **jedného vylučovacieho kritéria**, ktoré sa **povinne posudzuje** ako súčasť procesu administratívneho overovania žiadosti o nenávratný finančný príspevok.

Pre splnenie podmienky súladu projektu s princípmi 3D je žiadateľ v ŽoNFP (časť 7 formulára ŽoNFP) povinný popísať (v závislosti od zamerania projektu na zabezpečenie prístupu ku kanalizačnej infraštruktúre resp. k vode):

- A. **lokalitu, v ktorej sa bude projektom zabezpečovať dostupnosť k pitnej vode a kanalizačnej infraštruktúre** pre obyvateľov MRK, vrátane počtu obyvateľov MRK. Pod lokalitou sa rozumie **osídlenie**, ktoré predstavuje sídelnú koncentráciu obydľí obývaných prevažne priestorovo alebo sociálne vylúčenými skupinami obyvateľov. Žiadateľ jednoznačne popíše priestorové vymedzenie obyvateľov MRK dotknutých projektom vo vzťahu k obci, t.j. typ osídlenia, ktoré je predmetom projektu, pričom si vyberie z nasledovných možností:
- osídlenie mimo obce,
 - na okraji obce,
 - osídlenie v rámci obce,
 - obyvatelia MRK integrovaní v rámci obce.

V prípade umiestnenia obyvateľov MRK **mimo obce**, žiadateľ uvedie aj približnú vzdialenosť osídlenia od obce.

V prípade realizácie projektu vo viacerých osídleniach, žiadateľ uvedie **počet obyvateľov MRK pre každé osídlenie**, resp. počet obyvateľov MRK integrovaných v obci, **ktorým sa zabezpečí prístup ku kanalizačnej infraštruktúre a k pitnej vode**.

- B. **formu**, akou je **v súčasnosti zabezpečené zneškodňovanie odpadových vôd** v lokalite, v ktorej sa bude predkladaným projektom realizovať budovanie kanalizačnej infraštruktúry.
- C. **formu**, akou je **v súčasnosti zabezpečený prístup k pitnej vode** v obci. Žiadateľ uvedie, aký zdroj vody využíva nerómske obyvateľstvo a aké zdroje vody využíva rómske obyvateľstvo. Zdroje vody žiadateľ vyberie z nasledovných možností:
- vodovod,
 - vlastná studňa,
 - verejný zdroj (verejná studňa, automat/výdajník na vodu),
 - neštandardný zdroj vody (potok, iný nechránený zdroj pitnej vody - voda vytekajúcu z potrubia, voda z cintorína, balená voda z obchodu, prípadne voda z inej domácnosti).

⁷ ÚSVRK, Metodický výklad pre efektívne uplatňovanie princípov desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie dostupný na https://www.minv.sk/swift_data/source/romovia/publikacie/metodicky-vyklad.pdf

V prípade realizácie **inej formy zabezpečenia prístupu k pitnej vode v riešenej lokalite ako je prevažujúce aktuálne zabezpečenie prístupu k pitnej vode v obci**⁸, žiadateľ popíše a preukáže (napr. vyjadrením správcu existujúcej infraštruktúry zabezpečujúcej prístup k pitnej vode; porovnaním prepočtov projektanta pre rôzne alternatívy prístupu k pitnej vode⁹), že nie je možné realizovať rovnakú formu zabezpečenia prístupu k pitnej vode v riešenej lokalite, ako je aktuálne zabezpečenie prístupu k pitnej vode v obci.

- D. podľa zamerania projektu **formu zabezpečenia odvádzania/čistenia odpadových vôd a formu zabezpečenia prístupu k pitnej vode (ak relevantné)** pre obyvateľov MRK prostredníctvom projektu (v súlade s popisom relevantnej hlavnej aktivity).

Žiadateľ v rámci popisu uvedie, ako navrhnutý spôsob realizácie projektu **najefektívnejšie zabezpečí odvádzanie/čistenie odpadových vôd a prístup k pitnej vode (ak relevantné)** pre najväčší počet obyvateľov MRK v riešenej lokalite. Žiadateľ sa tiež zameria na popis „dostatočnosti“¹⁰ prístupu vo vzťahu k počtu obyvateľov MRK v riešenej lokalite.

- E. ako **prístup k pitnej vode a vybudovanie kanalizačnej infraštruktúry po realizácii predloženého projektu prispeje k desegregácii, degetoizácii a destigmatizácii obyvateľov MRK**, napr. zvýšenie kvality života, bývania a hygieny, zlepšenie zdravotného stavu, čo vytvára základné predpoklady pre zlepšenie celkovej kvality života a tým sa nepriamo vytvárajú podmienky k integrácii a zúčastňovaní sa MRK na živote celej spoločnosti, **pričom projekt pre splnenie súladu s 3D princípmi musí výrazne znížiť sociálnu vylúčenosť v jednej z 3D oblastí, a zároveň nezhoršiť sociálnu situáciu v ostatných dvoch**. Odporúčame žiadateľovi uviesť v tejto časti konkrétne a reálne prínosy pre obyvateľov MRK (t.j. vyhnúť sa citovaniu rôznych príručiek a literatúry).
- F. v prípade, ak žiadateľ bude realizovať **kombináciu aktivít pre rómske a nerómske obyvateľstvo**, ako kombinácia aktivít prispeje k **sociálno-ekonomickej integrácii** obyvateľov MRK v riešenej lokalite s prítomnosťou MRK.
- G. aké **osvetové aktivity** plánuje žiadateľ realizovať so zameraním na vysvetľovanie dôležitosti prístupu k pitnej vode a zabezpečeniu zneškodňovania odpadových vôd prostredníctvom kanalizačnej siete a **k ich čo najplnohodnotnejšiemu využívaniu** vo vzťahu k zvýšeniu kvality života obyvateľov MRK. Pre zvýšenie efektívnosti, hospodárnosti a účelnosti vynaložených finančných prostriedkov je žiadateľ povinný naplánovať a zorganizovať osvetové aktivity zamerané vo vzťahu k pitnej vode a kanalizačnej infraštruktúre (napr. informačné stretnutia, kultúrne podujatie pri príležitosti Svetového dňa vody, spolupráca s materskou/základnou školou, s asistentmi podpory zdravia a pod.).
- H. aké žiadateľ prijme opatrenia na zabezpečenie a udržanie pripojenia obyvateľov MRK na kanalizačnú sieť/ČOV a aké prijme opatrenia na zabezpečenie **udržateľnosti**¹¹ **prístupu k pitnej vode pre obyvateľov MRK** (ak relevantné). Plánované opatrenia musia byť konkrétne, vrátane ich stručného popisu (napr. pravidelná kontrola kvality vody, priebežná kontrola pripojenosti domácností ku kanalizačnej infraštruktúre, údržba, opravy príslušných zariadení a pod.).

Odporúčame žiadateľovi vypracovať popis súladu projektu s princípmi desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie v ŽoNFP (časť 7 formulára ŽoNFP) v kontexte uvedených písmen A) – H) tejto prílohy čo do obsahu a rozsahu tak, aby nevznikli pochybnosti o tom, že projekt je v súlade s princípmi desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie.

⁸ Príklad situácie – v obci existuje vrtná studňa a predmetom projektu je vodovod v lokalite obývanej obyvateľmi MRK

⁹ Príklad – porovnanie nákladov na rozšírenie vodovodnej siete do lokality s obyvateľmi z MRK a nákladov na vrtnie studne

¹⁰ Príklad situácie – počet MRK v danej komunite je 1000 obyvateľov. Žiadateľ realizuje iba jeden výdajný automat na vodu. Žiadateľ popíše na základe čoho vyhodnotil, že nastavený počet výdajných automat na vodu postačuje pre komunitu, ktorej bude slúžiť.

¹¹ Prijímateľ zodpovedá za plnenie a vyhodnotenie merateľných ukazovateľov v rámci Realizácie hlavných aktivít Projektu a súčasne zodpovedá za ich udržanie v rámci Udržateľnosti Projektu (5 rokov).